

Vê êvarê... Bu aqşam - Berken Bereh	3
Newroz, gögün ateşli şahdamarı - Newroz, şahtemara asimanê ya agirin - Serpil Güldal	4
Kurday; renklerin 'sahipsiz' dehası - Kurday; dehayê rengan yê bêxwedî - Haydar Işık	5
Ez kûçik, li benda kût - Kawa Nemir	8
Dîroknas û Gelnas Prof. Dr. Celilê Celil: Me hay ji xezîneya xwe nîne Tarihçi ve Halkbilimci Prof. Dr. Celilê Celil: Hazînemizin farkında degiliz	9
Ermeni misin; Ermeni miydin? Tu ermeni yî, an tu ermeni bûyî? - Hakkı Özdal	15
Dosya: Kürt Müziği, Nereden Nereye? Muzika kurdî ji ku heya ku derê? Kürt müziği ister istemez politiktir Serap Sönmez Kürt müziğinin temeli klamlardır Ahmet Aras Müzik değil nota evrenseldir Ozan Ali Baran Daha ne kadar geleneksel birikimi tüketeceğiz? Mehmet Atlı Açılım gelenekselden beslenmeli Vedat Yıldırım-Aytekin G. Atas Seçici olmak gerekiyor Ethem Güney 'Emeksiz milliyetçiler' para derdinde Cabbar Barış Kürt müziği yeterince işlenmiyor Hakan Aday Yeniden yaratmak için 'bilmek' gerekir Metin Kahraman Bu işte bir şizofreni var... Bahar Şahin Hêdî hêdî ruh tê muzika kurdî Cîwan Haco	17
Xewna Balsar - Balsar'in Düşü - Charles Major	35
Li ba kurdan rêbazên avpeydakirinê û dolap û çerx Kürtlerde su bulma yolları, dolap ve çark - Dr. Cemşid Bender	37
Mehmet Bayrak: Enternasyonalizm, Kürt kültürünü tanımaktır Enternasyonalizm, naskirina çanda kurdan e - Söyleşi: Daimi Cengiz	40
Kesek ji nav me İçimizden biri - Yılmaz Güney	42
Piştî 106 salan rojnamegeriya kurdî 106 yıl sonra Kürt gazeteciliği - Felat Dilgeş	43
Türkçenin tekeli mi, dillerin kardeşliği mi? Serdestiya tirkî an biratiya zimanan? - Bülent Kaya	45
Ji klasikên me: Şêx Evdîrehmanê Axtepî Klasiklerimizden: Şêx Evdîrehmanê Axtepî - Fehim Işık	49
Adım Adım Kürtçe Cav bi Cav Kurdî - Zana Farqînî	51
Çiroknivîs Helîm Yûsiv: Çîrok ji bo min encama şewata ruh e Öykücü Helîm Yûsiv: Öykü benim için ruh yangınının sonucudur	54
Ayna ve Yezidiler Mîrêk û Êzîdî - Amed Gökçen	57
Şagirtê çûkan Kuşların öğrencisi - Ferid Xan	59
Hêlin, Evîn, Bêrivan Kemal Burkay	62
Ji kozika xwe derketim! Hücremden çıktım! - Yıldız Çakar	63
Pirtûk- Muzik Kitap-Müzik	64

Kapak Fotoğrafi: Kemal Özer (Buyer Baba etekleri, Dersim)

TİROJ

Sal: 2 Hejmar: 7 / Adar-Avrêl 2004 Yıl: 2 Sayı: 7 / Mart-Nisan 2004
Kovara Du Mehi Çandeyî Hunerî İki Aylık Kültür ve Sanat Dergisi

Li Ser Navê "Kültürsan Kültür Sanat Etkinlikleri ve Organizasyon A.Ş." Kültürsan Kültür Sanat Etkinlikleri ve Organizasyon A. Ş. Adına
Xwedî û Berpirsê Nivîseran: Bülent Ulus Sahibi ve Yazışlıeri Müdürü: Bülent Ulus

Navnîşan (Adres) Kamer Hatun Mh. Alhatun Sk. No: 27 / 4-A Beyoğlu - İstanbul Telefon 0212 297 77 95 Faks 0212 361 09 04

Nûneriya Diyarbekir / Diyarbakır Temsilciliği- İstasyon Caddesi Özlem Apt. No: 16 Kat: 1 D: 2

web: www.tiroj.net - e-mail: info@tiroj.net Çapxane / Baskı: Gökkuşuğu Matbaası (Marmara San. San. L Blok No: 241 Kütahya Tel: 0212 472 02 67)

Belavkirin / Dağıtım: Yay-Sat - Ahone Koşulları: 6 sayı: 15.000.000 TL, 12 sayı: 30.000.000 TL.

Posta Çeki Hesabı: Songül Özkan. 666 748/Sirkeci-İstanbul - Banka Hesabı: Songül Özkan, İş Bankası Kuledibi Şubesi 1078 0174908

Türkçenin tekeli mi, dillerin kardeşliği mi?

BÜLENT KAYA*

Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi ve bu dillerde yayın hakkını tanıyan yasal açılımla yeni bir sürecin başladığını ve tek dillilikte ısrarcı Türkiye Cumhuriyeti'nin asimilasyonist dil politikasının gelecekte ciddi değişimlere gebe olduğunu ileri sürmek pek abartılı olmayacaktır. Bu açılım, aynı zamanda Türkiye'de ciddi bir tabuyu, resmi dil politikasını tartışmama tabusunu kırmaya yönelik bir ilk olması açısından da son derece önemlidir.

Bundan böyle Türkiye, kendine özgü dilsel gerçekliğinin birey ve toplum lehine işletilmesinin nasıl şekilleneceği sorusu etrafında yoğunlaşacak bir tartışmayla karşı karşıya bulunmaktadır. Böylesi bir tartışma doğal olarak Kürtçe ile sınırlı kalmamalı, diğer azınlık ve yerel dil gruplarını da kapsayacak genel dil politikası ve dilsel temelde azınlık/çoğunluk ilişkisi etrafında şekillenmelidir. Bu makalenin amacı da böylesi bir tartışmaya kendi çapında mütevazı bir katkı sağlamaktır.

Kürtçe ve üç eğilim

Aşağıda özellikle Kürtçeye, genellikle de bütün azınlık ve yerel dillere karşı takınılan tavrın üç tipini tartışacağım. Bu tiplerini daha da genişletmek tabii ki mümkün, üstelik bu eğilimler birbirlerini dışlamadığı gibi birbirlerinden de etkilenmektedir.

• Baskıcı, inkârcı ve yasakçı yaklaşım

Bu anlayış Kürtçeyi bir *tehlike ve tehdit* unsuru olarak algılar. Kürtçenin öğretilmesi veya bir anadil olarak Kürtçe eğitimi ulusal bütünlüğün bölünmesi veya parçalanması ile eşdeğer görmektedir. Çok sık duyduğumuz «Kürtçe Türkiye'yi ve Türk ulusunu böler» sözü bu yaklaşımın sloganı oldu. Bu yüzden de en küçük bir dil hakkı arayışına karşı verilen cevap hukuki boyutta yasaklama, politik boyutta ise baskı ve şiddet oluyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin dil politikası ve uygulamaları ağırlıklı bu anlayıştan beslenmiştir.

Baskıcı politikanın diğer ayağını ise *inkârculuk* oluşturmaktadır. "Türk ulusunun dili Türkçedir, Türki-

* Swiss Forum for Migration and Population Studies at the University of Neuchâtel

ye'de azınlık dil(ler)i yoktur". Bu tavır, Türkiye'nin çok dilli gerçeğinin sosyolojik ve politik düzeyde sistematik ve bilinçli bir reddi üzerine kurulmuştur. Öyle ya "diğerleri de isterse" o zaman Türk ulusu büyük bir kaosun ve bölünmenin eşğine itilmiş olmaz mı? Kamuyunda dilekçe eylemi olarak tanınan "Kürtçe dil hareketi" karşısında devlet kurumlarının sergilediği yasakçı ve "mülki takip" tavrı sistemin ulusal azınlık dillerine karşı baskıcı ve inkarcı öğelerle yoğunlaşmış resmi dil politikası geleneğini terk etmekte ne kadar zorlanabileceğinin ifadesidir.

• Hiyerarşik ve aşağılayıcı yaklaşım

Büyük bir çoğunluğumuz Kürtçeyi bir dil olarak küçümseriz. Diller arasında sübjektif bir değer hiyerarşisi kurar, dilleri bu hiyerarşiye göre sınıflandırırız. "Kürtçe de dil mi, Türkçe karşısında ne değeri var ki?" sorularıyla çok karşılaşmışızdır. "Öğrenseler ne olacak? Kürtçe geri kalmış insanların konuştuğu, çağdaş olmayan geri bir dil; anadillerinde eğitim Kürtlere hiçbir şey kazandırmaz!" görüşü resmi dil politikasına sosyal ayrımcılık ve dışlayıcılık temelinde destek oluşturan bir anlayış olarak aynı politika tarafından yeniden üretilen sosyal bir oluşum halinde topluma empoze edilmeye çalışılır. Sol çevrelerde bile bu anlayışa rastlanılması diller arasında kurulan hiyerarşinin toplumun geniş bir yelpazesinde sorunsuzca nasıl kabul gördüğüne iyi bir örnektir. Bu olguyu egemen dilsel çoğunluğun (Türklerin) tek dillilik ortamında azınlık dillere karşı takındığı dil şovenizminin, yani diğer dil grubu mensuplarının dillerini *Türkçeleştirerek* Türkçe'nin monopol pozisyonunu korumak arzusunun bir ifadesi olarak da okuyabiliriz: Türkçe ve Türk kültürü Türkiye'nin "üst kimliğini" oluşturur, diğer dilsel azınlıklar bu "üst kimliğe" tabi olmalıdırlar.

• Çıkarıcı "yarı-liberal" yaklaşım

Kürtçeyi Kürt sorununun çözümünde veya ivmesinin düşürülmesinde kullanılacak bir araç olarak gören anlayış, belli politik çevrelerde özellikle de sağ liberal kanatta kabul görmüş durumda. Bu perspektifin yandaşları, Kürtçeye özel alanla sınırlı yaşama hakkı tanımakla "ayrılıkçı Kürt milliyetçilerinin elinden önemli bir kozun alınmış olacağı" ve bunun da Türkiye'nin lehine olacağı inancındalar. Bu anlayışın savunucularına göre yasakçı politikalarla günümüzün iletişim teknolojisinin sağladığı olanakların önüne geçilemez. O halde, "Verelim konuşunlar, televizyon kursunlar, nasıl olsa devletin denetiminde olmayacak mı?" denilmektedir. Devletin resmi dil politikasında -pek istekli olunmadan sınırlı da olsa- belli bir açılımı içeren bu tavır, Kürtçe dil soru-

nuna liberal düşüncenin en temel referanslarından birini oluşturan özgürlük ve eşitlik prensibini kalkış noktası olarak almamasından ve Kürtçe'nin daha çok bir araç olarak algılanmasından dolayı maalesef yarı-liberal bir düşüncenin ürünü olarak kalıyor.

Yarı-liberal anlayış dilsel açılıma iç politikada yüklediği araçsal rolün dış politika açısından da geçerli olduğu kanaatinde. Avrupa Birliği ile ilişkilerin geleceği için devletin Kürtçeye karşı ılımlı ama sınırlı açılımları kabul eden bir yaklaşımı benimsemesi gerekir. Zira Kopenhag Kriterleri'nin Türkiye'den gerçekleştirmesini beklediği en önemli açılımların başını "Kürt sorunu" alanında yapılacaklar çekecektir. Böylece bir taraftan iç politika açısından bir sorun halledilecektir, diğer taraftan da Türkiye'nin AB üyeliği önündeki engellerden en önemlisi kalkmış olacaktır...

Niçin anadil eğitimi veya anadilde eğitim?

Türkiye'de azınlık dilleri üzerine yapılan tartışmalar genellikle ideolojik ve politik argümanlar etrafında dönmektedir. Aşağıda sosyal bilimlerin bazı disiplinlerinin farklı dilsel gerçekliklerin analizleri sonucunda anadil eğitimi veya anadilde eğitim lehine ileri sürdükleri bilimsel argümanları tartışacağız.

Dil psikolojisinin yaklaşımı

Dil psikologlarının konumuzu ilgilendiren alanda yaptıkları araştırmalar bireyin bilişsel (kognitif) gelişimi ile iki dillilik arasındaki ilişkiyi irdeliyor. İki dilliliğin bilişsel boyutuna ilgi duyan dil psikologları kendilerine şu soruyu soruyorlar: Anadilde eğitim iki dilli çocuğun bilişsel gelişmesini, hatta ikinci bir dili öğrenmesini nasıl etkiler?

1960'lardan itibaren yapılan uygulamalı araştırmalar incelendiğinde iki dillilik ile bilişsel gelişme arasında belli bir olumlu ilişki olduğunu ileri süren savın kabul gördüğü sonucuna varmak mümkün. Her ne kadar bazı dil psikologları iki dilde eğitimin sağlayacağı avantajların sanıldığı kadar açık ve görünür olmadığını, hatta iki dilliliğin bazı bilişsel eksikliklere sebebiyet verdiğini ileri sürseler de büyük bir çoğunluk için anadilin öğrenilmesi en azından şu üç nedenden dolayı gereklidir;

a) Çocuğun düşüncesini daha iyi organize edip düzenleyebilmesi,

a) Çocuğun öğrenme ve dile ilişkin kavramsal kapasitesinin gelişmesi ve iyileşmesi,

a) Çocuğun bilgiyi işleme sürecinde daha iyi bir bilişsel kontrole sahip olabilmesi.

• Kültürlerarası eğitimsel yaklaşım

Kültürlerarası pedagoji alanında yapılan araştı-

maların kalkış noktası şu: Çocuğun bireysel gelişimi ve eğitiminde merkezi rol oynayan eğitim kurumunu toplumun bünyesindeki dilsel ve kültürel çeşitliliği görmezlikten gelmemelidir. Aksine onu dikkate alıp, eğitim alanında birey ve toplumun çıkarına uygun, dilsel ve kültürel çeşitliliğin akılcı idaresini hedefleyen bir pedagoji geliştirmelidir. Kültürlerarası pedagoglar dilsel ve kültürel çeşitliliği kendi içinde bir zenginlik olarak algılıyorlar ve bu çeşitliliğin farklı dilsel ve kültürel değerlere sahip bireyler ve gruplar arasındaki sosyal uyum ve bütünlüğe katkı sağlayabileceği görüşündeler.

• İnsan haklarını temel alan perspektif

Günümüzde dil ile insan hakları kavramı arasındaki ilişkiye ilgi duyan bir perspektifin son derece güçlendiğini belirtmek gerekir. Dünyada birçok dilsel azınlığın kendi dillerini kullanma ve geliştirme haklarından yoksun oldukları ve bunun da bir *dilsel adaletsizlik* yarattığı; bu adaletsizliğin ise ancak dilsel azınlıklara kendi dillerini kullanma hakkı tanınmasıyla ortadan kalkacağı fikri, bu yaklaşımın ana fikrini oluşturmaktadır. Bu yaklaşıma göre, insan hakları perspektifi evrensel kabul görmüş olduğundan, bu alandaki uluslararası sözleşmelerin herhangi birine "*dil hakkı*" kavramı yerleştirilirse her bireyin veya grubun kendi anadilini koruyabilmesi uluslararası hukukun garantisi altına alınmış olacak.

• Çokkültürcü politik perspektif

Modern toplumlarda dilsel ve kültürel çeşitliliklerin toplumsal idaresinin nasıl bir yörunge izlemesi gerektiği üzerine yapılan tartışmalarda çokkültürcülüğe vurgu yapan siyaset felsefecilerinin katkısına değinmeden geçemeyiz. Bu katkıyı iki ana eğilim altında toplamak mümkün.

İlki dilsel ve kültürel çeşitliliği toplumsal bir olgu olarak siyaset felsefesinin, kısmen de hukukun mercüğinden yorumlayan eğilim. Buna göre kültürel ve dilsel alanda asimilasyonist yaklaşımın meşruluğu savunulmaz ve mutlaka terk edilmesi gerekir. Dilsel ve kültürel çeşitliliğe sahip toplumlar çokkültürcü bir perspektifi benimseyip dilsel ve kültürel azınlıklara belli haklar tanımaya yönelmelidirler. İkinci eğilimin sözcüleri ise toplumun önüne koyduğu belli hedefler bağlamında hangi politikaların daha objektif bir işleve sahip olabileceği sorunsalını öne çıkarıyorlar. "*İyi politika*" veya "*iyi uygulama*" kavramları ile de özetlenen bu ikinci eğilim farklı kültürel veya dilsel toplulukların bir arada uyumlu yaşamasının bir optimum noktasının bulunabileceğini, bunun için de "iyiyi" hedefleyen politikaların icra edilmesi gerektiğini savunur. Dilsel ve kültürel

çeşitliliğin kendini ifade edebilmesinin koşullarının yaratılması, dil ve kültür kaynaklı sürtüşmenin yaşandığı bir ortamda optimum bir nokta olacaktır. Elbette ki burada "iyiyi" yüklenen normatif anlamı kamu politikalarının demokratik içeriği vermektedir.

Kymlicka gibi bazı siyaset felsefecileri de bu iki eğilimi tek bir perspektif içinde bağdaştırmayı amaçlıyor. Ona göre, birçok azınlık grubun kendi kültür ve anadilinden yaşama hakkından mahrum kalması toplumda önemli bir adaletsizlik ve eşitliksiz yaratmaktadır, bunun giderilmesi çoğunluğun da çıkarıdır.

• Ekonomik perspektif

Dil ile ekonomi arasında ne tür bir ilişkinin olduğu sorusu ekonomik düşüncenin ilgi alanlarından birisidir. Birçok araştırmacı, dil, kültür ve bölgesel ekonomik gelişme arasında belli bir paralellik kurulabileceğini ileri sürdü. Dil ekonomisi alanında yapılan uygulamalı araştırmalar dilsel ve kültürel çeşitliliğin korunup geliştirilmesinin bireye olduğu kadar kamu ekonomisine de olumlu katkılar sağladığının altını çiziyor. Bu alanda yapılan çalışmaların birkaç önemli buluşunu fazla ayrıntıya girmeden sıralamakta yarar var:

- Azınlık dilin tanınması ve teşvik edilmesi dil ekstenli yan ekonominin gelişmesini sağlayarak konuşulan bölgenin reel ekonomisinin gelişmesinde bir araç olur. Ayrıca kendi dillerinin kabul görmesi azınlık dil grubu mensuplarında özgüven duygusunun gelişmesini sağlar, dolayısıyla da ekonomik girişimciliği güçlendirir.
- Dil, gizli bir hazine, bu nedenle de bir insan sermayesidir. Tıpkı İngilizce vb. herhangi bir yabancı dil bilmenin iş bulma şansını artırması, hatta daha fazla kazanç sağlaması gibi.
- Yerel kimliğin korunup teşvik edilmesi kültür turizminin gelişmesini teşvik eder. Örneğin İrlanda ve İspanya'da olduğu gibi birçok ülke turizm pazarlama stratejilerinde etnik veya yerel kimlik özelliklerini öne çıkarıyorlar.

Türkiye'nin yol ayrımındaki dil politikası ve üç senaryo

İki önemli etken, AB ile bütünleşme süreci ve Türkiye'de gelişen azınlık kimlik bilinci ile bu taleplerin alacağı dinamik, Ankara'yı dil politikasını zaman zaman yeniden gözden geçirmeye ve bu alanda yeni açılımları benimsemeye zorlayacaktır. Türk resmi dil politikasının geleceği şematik olarak üç önemli senaryo ile karşı karşıya kalabilir.

Bunlardan ilki bugünkü gelişmelerde ifade bulan *yan-açılma* senaryo. İkincisi uluslararası, özellikle de

Avrupa'daki genel eğilimle buluşmayı hedefleyen *reformcu* senaryo. Sonuncusu da farklı bir gelecek vizyonunu kalkış noktası alan Türkiye'nin dilsel gerçekliğinin yeniden tanımlanmasını öngörücü ve liberal bir yaklaşımla yeniden tanımlayan *korumacı-teşvikçi* senaryo.

• Yarı-açılımcı senaryo

Sınırlı ve zorunlu açılımlarla baskıcı politikalar bir arada tutulmak istenir. Sınırlı açılımlar Kürtçe'nin -doğal olarak da diğer azınlık dillerin- kullanımını özel hayat alanıyla sınırlandırır. Son yasal açılım ve uygulamada yaşanan güçlükler bu senaryonun zihniyetini çok iyi ifade etmektedir. Böylesi bir otoriter yaklaşım, açılımların getireceği sınırlı iyileşmeleri baltalamakla kalmaz, etnik, kültür ve dil eksenli ciddi bir sosyal tansiyon ve sürtüşmenin deşirmesine su taşımış olur.

• Reformcu senaryo

Türkiye Avrupa'da ulusal azınlık ve bölge dillerine karşı takınılan genel eğilimi benimsemeye yönelir. Bu durumda üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nin *Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Sözleşmesi*'ni imzalar, duygusal ve dar ideolojik çizgisinden uzaklaşıp pragmatik bir yaklaşımı benimser. Bu konuda Fransa'nın tutumu örnek alınabilir. Fransa *Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Sözleşmesi*'ni imzalayarak bünyesindeki yerel dillerden Brotonca, Baskca ve Korsikaca dillerini devlet okullarında zorunlu veya seçmeli dil olarak kabul etme eğiliminde. Eğer Türkiye Fransa'nın yolunu izlerse Türk eğitim sistemi ülkenin dilsel gerçekliğini dikkate alan bir adaptasyon sorunu ile karşı karşıya kalacaktır. Azınlıklara kendi anadillerinde eğitim yapma hakkı tanınmazsa da farklı anadillerin öğretilmesi milli eğitim sistemi programına dahil edilmek zorunda kalınır. Türk dili ve eğitimi bünyesinde yaşanacak böylesi bir açılım kamusal alanda Türkçe'nin resmi dil tekelini tehdit etmez şüphesiz. Ne var ki, Türkiye kendi çok dilli "*dilsel doğasının*" toplum için daha verimli ve yararlı bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği bilincine sahip olmasının ilk adımını da atmış olur. Bu türden reformların getireceği açılımlar dil politikası eksenli, anayasal ve demokratik yeni haklar mücadelesinin de meşrû kapısını aralayacaktır şüphesiz.

• Korumacı ve teşvikçi senaryo

Türkiye farklı bir gelecek vizyonundan hareket eder: Çok dilliliğin ve çok kültürlülüğün toplumsal değerlendirmesini ve yönetimini hedefleyen yeni bir

dil politikası arayışına yönelir. Böylesi bir yöneliş ulusal bütünlüğün çok dillilik ve çok kültürlülük gerçeğiyle bağdaşabileceğini, hatta bu gerçeğin farklı kültürden cemiyetler arasındaki sosyal uyumun sağlanmasında, dolayısıyla da ulusal bütünlüğün daha da pekiştirilmesinde kaldıraç bir rol oynayabileceğini kavrayan ve kabul eden bilinç dönüşümünün de ciddi bir işareti olacaktır. Tıpkı İsviçre'nin sadece otuz bin kişinin konuştuğu yerel Romanç dilini Almanca, Fransızca ve İtalyanca'nın yanında 4. resmi dil olarak kabul etmesi gibi.

Bu bilinç dönüşümü seksen yıllık Türk dil politikasını besleyen inkârcı, baskıcı ve antidemokratik doktrinin terk edilip, uyum işlevinin öne çıkarıldığı demokratik bir dil politikasının benimsenmesini de beraberinde getirecektir.

Bunun elbette iki önemli sonucu olacaktır. Birincisi Türk eğitim sisteminin bu yeni amaç ışığında yeniden yapılanması gündeme gelecektir. Bu yeniden yapılanma Türkçe'nin bir eğitim dili olarak kamusal tekeline kaçınılmaz olarak son vermesini ve kendini diğer azınlık dillere açmasını gerektirecektir. Başka bir deyimle bugünkü Anayasa'nın 3. maddesinden "resmi dil Türkçe'dir" ibaresinin çıkarılması kaçınılmaz olacaktır. Böylece azınlık diller Türkçe karşısındaki eşitsiz pozisyonundan çıkıp Türkçe de dahil bütün dillerin birbirleri ile ilişkisinin eşitlik prensibi temelinde nasıl sağlanacağı gibi bir sorunla karşı karşıya kalınacaktır.

İkincisi ise idari ve kurumsal boyutla ilgili. Bir takım yeni anayasal kurumlara en azından diller arası eşitliğin ne tür teşvik politikaları ile gerçekleşeceğini belirlemek ve ulusal kaynakların diller arasında eşit bir şekilde paylaşılmasını sağlamak için ihtiyaç duyulacaktır. Bir çok ülkede "Diller Bakanlığı" bu ihtiyaca cevap veren bir anayasal kurum işlevine sahip.

Sonuç olarak, Avrupa'da kültürel ve dilsel çeşitliliğin korunması konusunda belli bir toplumsal uzlaşma mevcut. Bu konsensüse referans oluşturan temel ilke, başkalarının başka olma hakkına gösterilen tahammül ve bu toleransın da demokratik toplumlarda insanların kendi kültürlerini yaşatmalarından ve dillerini kullanmalarından geçtiğinin kabullenilmesidir. Her türlü devingenliğin evrensel değer oluşturduğu, çeşitlilik bazında kurulan bireyler ve devletler arası ilişkilerin egemen olmaya başladığı bu küreselleşen dünyada çok dillilik sadece bireylerin değil devletlerin de nihai amacı olmalıdır. Bu anlayışı benimsemek her şeyden önce bizlerin "çoğunluğun paternalizmi"ni amaçlamaktan vazgeçmemizi ve ulusal birliğin ve bütünlüğün çok dillilik ve çok kültürlülükle pekala bağdaşabileceği görüşünü kabullenmemizden geçer. ✽